

УДК 330.322.2

Пилипенко М.О.*студент**Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка***Демченко Н.В.***студент**Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка***Дрогомирецька М.І.***кандидат економічних наук,**доцент кафедри менеджменту й адміністрування
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка*

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ У ПРОМИСЛОВІ ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ

У статті наведено характеристику сучасного стану інвестиційної привабливості промислових підприємств в Україні. Визначено, що науковий підхід до вирішення проблем аналізу, вимірювання і оцінки інвестиційної привабливості підприємств потребує відповідного обґрунтування інструментів і методів, які можуть використовуватися при цьому. Проведено аналіз рівня ефективності використання основного капіталу підприємств і визначено перспективні напрями вирішення проблем, які стримують розвиток інвестиційної діяльності.

Ключові слова: джерела фінансування інвестицій, інвестиції, інвестиції в основний капітал, інвестиційна привабливість, промислові підприємства.

Пилипенко М.О., Демченко Н.В., Дрогомирецька М.І. ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННЫХ РЕСУРСОВ В ПРОМЫШЛЕННЫЕ ПРЕДПРИЯТИЯ УКРАИНЫ

В статье приведена характеристика современного состояния инвестиционной привлекательности промышленных предприятий в Украине. Определено, что научный подход к решению проблем анализа, измерения и оценки инвестиционной привлекательности предприятий требует соответствующего обоснования инструментов и методов, которые могут использоваться при этом. Проведен анализ уровня эффективности использования основного капитала на предприятиях Украины и определены перспективные направления решения проблем, которые сегодня сдерживают развитие инвестиционной деятельности.

Ключевые слова: источники финансирования инвестиций, инвестиции, инвестиции в основной капитал, инвестиционная привлекательность, промышленные предприятия.

Pylypenko M.O., Demchenko N.V., Drogomyretska M.I. PROBLEMS AND PROSPECTS OF INVESTMENT ATTRACTING FOR INDUSTRIAL ENTERPRISES IN UKRAINE

The article contains a description of the current state of the investment attractiveness of industrial enterprises in Ukraine. It is defined that scientific approach to the problem solving analysis, measurement and evaluation of investment attractiveness of enterprises requires proper justification of tools and methods that can be used at the same time. The analysis of the level of efficiency in the use of capital by enterprises in Ukraine is presented, the perspective directions of solution of the key problems that hinder the development of today investment activity are offered.

Keywords: investment, investment attractiveness, industrial enterprises, investment in fixed assets, sources of financing investment.

Постановка проблеми. Розвиток різних галузей промисловості і підвищення рівня їхньої конкурентоспроможності до міжнародного рівня залишається однією з найгостріших проблем сьогодення. Стратегічні орієнтири розвитку ринкової економіки в Україні потребують підвищеної уваги до здійснення інвестиційної діяльності. Важливість інвестиційних рішень, що приймаються на різних рівнях управління, пов'язана з тим, що інвестиціям притаманний стратегічний характер, оскільки вони не лише безпосередньо впливають на обсяги виробництва у довгостроковій перспективі, але й через фінансування інноваційних процесів сприяють розвитку науково-технічного прогресу, визначають перспективи розвитку відповідних секторів економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах розвитку ринкової економіки проблема низької інвестиційної привабливості набуває все більшої актуальності, про що свідчить чимала кількість публікацій як українських, так і зарубіжних вчених. Серед них можна виділити роботи таких відомих авторів, як: О.А. Андраш, І.О. Бланк, В.В. Боча-

ров, А.П. Гайдуцький, С.С. Донцов, Т.В. Калінеску, С.В. Онищенко, Г.І. Фролова та інших. У загальному вигляді теоретичні та практичні аспекти багатогранної проблеми інвестування в діяльність підприємства знайшли своє відображення у наукових роботах таких відомих вчених, як: О. Амоша [1], О. Носова [4] та А.А. Пересада [5]. Однак, незважаючи на широкий спектр наукових праць, проблема залучення інвестиційних ресурсів у промислові підприємства України та підвищення рівня їх інвестиційної привабливості все ще залишається дискусійною, а тому потребує подальшого вивчення.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в тому, щоб розглянути сучасні проблеми залучення інвестиційних ресурсів у промислові підприємства України та визначити перспективи удосконалення інвестиційної привабливості зазначених суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних економічних умовах активізація інвестиційних процесів є одним із найважливіших завдань,

що вимагає невідкладного вирішення на всіх рівнях управління. Без оперативного розв'язання цієї проблеми стають неможливими перспективи оновлення виробництва на промислових підприємствах та відповідної їх переорієнтації на світові стандарти якості з метою підвищення конкурентоспроможності продукції, що виготовляється. Ключовою фігурою інвестиційного процесу сьогодні виступає потенційний інвестор, для якого інвестиційна привабливість є основним мотивом вибору об'єкта і прийняття рішення про початок інвестування. У найбільш загальному вигляді інвестиційну привабливість можна визначити як внутрішню об'єктивну властивість економічних систем, яка, з одного боку, характеризує рівень відповідності об'єкта інвестування, а з іншого – формується як відображення різноманітних мотивацій та інтересів переважної більшості потенційних інвесторів на відкритому ринку в умовах конкуренції, коли всі інвестори діють раціонально, володіючи всією необхідною для такої діяльності інформацією.

Науковий підхід до вирішення проблем аналізу, вимірювання і оцінки інвестиційної привабливості економічних систем потребує відповідного обґрунтування інструментів і методів, які використовуються при цьому. З огляду на це, нами було сформовано концептуальну модель інвестиційної привабливості економічних систем, у якій визначено найбільш суттєві характеристики проблеми, що розглядається, і встановлено загальний характер взаємозв'язків між ними (рис. 1).

Як бачимо з рисунка 1, дана модель базується на ідентифікації параметрів входу, процесу і виходу. При цьому вхід кожного елемента являє собою результат попереднього процесу, послідовно пов'язаного з ним. Так, у процесах вимірювання і оцінки вихід попереднього етапу реалізації моделі вводиться без змін як вхід у наступний процес.

У запропонованій нами моделі процес аналізу започатковує собою дослідження інвестиційної привабливості. При цьому входом у процес аналізу інвестиційної привабливості є мета її оцінки і основні характеристики економічної системи. У процесі аналізу відбувається декомпозиція економічної величини інвестиційної привабливості на окремі чинники і показники, що її визначають. Така декомпозиція, зрештою, дозволяє більш повно розкрити сутність інвестиційної привабливості, оскільки виступає в ролі надійної основи вимірювання та оцінки цієї величини.

Поряд з цим вважаємо за доцільне звернути увагу на те, що декомпозиція чинників інвестиційної привабливості здійснюється до такого рівня показників, який є суттєвим по відношенню до поставленої мети її оцінки. У результаті декомпозиції чинни-

ків інвестиційної привабливості має бути отриманий елементарний результат – перелік показників, який, однак, не усуває складності об'єкта, що досліджується. Враховуючи викладене, можемо стверджувати, що показники інвестиційної привабливості є входом процесу вимірювання, що являє собою обробку інформації шляхом порівняння характеристик, які досліджуються, з розробленою шкалою вимірювань. Результатом процесу вимірювання є отримання кількісної характеристики значення інвестиційної привабливості. При цьому вимірювання даного показника як важливої економічної величини базується на результатах узагальнення одержаних значень її показників. Тому результатом (виходом) процесу вимірювання інвестиційної привабливості є встановлення кількісної визначеності економічної величини, що розглядається. У свою чергу результати вимірювання інвестиційної привабливості є входом процесу її оцінки, що являє собою інтерпретацію результатів її вимірювання. При цьому потенційні інвестори позитивно оцінюють не лише високі значення величини інвестиційної привабливості економічних систем різного рівня, але й тенденції їх зміни у динаміці. Результати оцінки інвестиційної привабливості слугують інформаційною базою для прийняття інвесторами відповідних інвестиційних рішень. Щоб суб'єкт господарювання був інвестиційно привабливим, він повинен мати певну корпоративну форму власності, належний рівень корпоративного управління. На жаль, переважна більшість промислових підприємств України, як правило, не відповідає вказаним вимогам, відчуваючи дефіцит власних фінансових ресурсів та працюючи із застарілими виробничими потужностями, що суттєво погіршує інвестиційний потенціал підприємства для потенційних інвесторів.

У процесі управління інвестиційною привабливістю необхідно визначити, для яких суб'єктів дане підприємство має бути привабливим, оскільки різні групи інвесторів, як правило, висувають різні вимоги до критеріїв оцінки. Так, наприклад, фінансово-кредитні установи зосереджують свою увагу на результатах оцінки фінансового стану підприємства; невеликих інвесторів цікавлять показники віддачі акціонерного капіталу, а стратегічні інвестори вважають за необхідне бути обзнаними не тільки з цими аспектами діяльності підприємства, але й з його слабкими сторонами, подолання яких у перспективі потребуватиме додаткового вкладання грошових коштів у процеси відтворення чи реструктуризацію.

Поряд із цим у процесі управління інвестиційною привабливістю підприємства слід враховувати, що вказані суб'єкти господарювання можуть одержати необхідні ресурси лише на фондовому ринку через емісію акцій і облігацій. Безумовно, з розвитком фондового ринку його роль у фінансуванні промислових підприємств України тільки зростатиме. Проте більшість керівників сучасних підприємств не має відповідного досвіду роботи з інвесторами і не вважає за необхідне враховувати реакцію фондового ринку при проведенні інвестиційної політики на своєму підприємстві.

З огляду на це, одним із пріоритетних напрямів державної інвестиційної політики в Україні має стати підвищення інвестиційної привабливості промислових підприємств, галузей та регіонів. Незважаючи на проголошення інвестиційної моделі розвитку економіки, сучасний стан інвестиційних процесів все ще залишається кри-

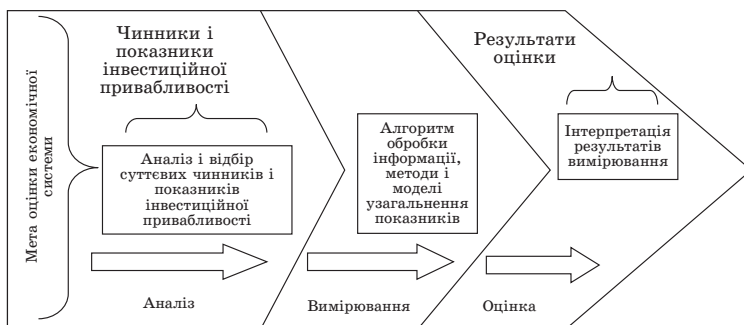

Рис. 1. Концептуальна модель взаємозв'язку етапів аналізу, вимірювання та оцінки інвестиційної привабливості сучасних економічних систем [авторське бачення]

тичним. На сьогоднішній день у багатьох регіонах нашої держави існує величезний розрив між наявним потенціалом виробництва та реальними можливостями його фінансування, що обумовлено впливом низки чинників, які формують інвестиційний клімат в державі.

За результатами дослідження стану національної економіки науковці [4; 5; 6] неодноразово підкресливали той факт, що обсяги вкладених у неї інвестиційних ресурсів значно нижчі за потребу. Так, лише з метою підтримки наявних виробничих потужностей у робочому стані Україні потрібно не менше 100 млрд дол. США. Поряд з цим, для підтримки відповідного рівня фондоозброєності праці на підприємствах необхідно щорічно вкладати у розвиток останніх близько 20 млрд дол. США [9, с. 268]. Однак, якщо врахувати, що відновлення основних засобів на підприємствах має відбуватися на якісно новій технологічній основі, яка ґрунтується на інтелектуалізації виробничого апарату, що збільшує їхню вартість у 1,5 рази, то можна дійти висновку, що для підтримки й оновлення виробничого потенціалу національної економіки необхідно щорічно залучати щонайменше 350 млрд грн [2, с. 228].

Економічне середовище діяльності промислових підприємств у нашій державі має свої особливості та відмінності від інших країн світу, що обумовлено специфікою чинного законодавства України. При стратегічному плануванні та у своїй поточній діяльності керівники вказаних суб'єктів господарювання мають враховувати не лише внутрішні резерви і можливості, але й умови економічного середовища, що є багатофакторним індикатором макроекономічної ситуації в країні та світі. Загальний стан макросередовища оцінюється на основі низки важливих макроекономічних показників, серед яких слід згадати насамперед такі: динаміка ВВП; динаміка валютного курсу; рівень попиту на виготовлену продукцію; динаміка фондових індексів; рівень ставок банківського кредитування; податкове середовище бізнесу; динаміка і структура іноземних інвестицій в національну економіку [2, с. 57]. Зазначені показники характеризують стан економіки в цілому та окремих її галузей, тому можна стверджувати, що в сукупності вони є достатньо об'єктивними і їх можна застосовувати для оцінки інвестиційної привабливості макросередовища.

За результатами аналізу динаміки інвестицій в основний капітал України за період з 2005 по

2011 рр. нами було виявлено, що позитивна тенденція зберігалася лише до 2008 р. Однак з цього часу з різних об'єктивних причин відбулося скорочення інвестицій в основний капітал, що у свою чергу послабило індикатор інвестиційної безпеки країни, який розраховується як співвідношення інвестицій в основний капітал та ВВП (табл. 1), а це свідчить про недостатній стан технічного переозброєння виробничої сфери країни.

Як бачимо з таблиці 1, найбільш важливий показник з погляду достатності інвестицій – це частка нагромадження у валовому внутрішньому продукті. За період, що аналізується, обсяг інвестицій в основний капітал навіть не наблизився до величини, якої було досягнуто у 1990 р. Якщо у 1990 р. у співставних цінах 2000 р. на кожного жителя України в основні засоби інвестували 1073,3 грн, то у 2010 р. – лише 461,9 грн. Поряд з цим нами було виявлено, що у фактичних цінах обсяг інвестицій у розрахунку на одну особу по Україні в цілому становив 3297,6 грн і коливався у межах від 1603,3 грн у Чернігівській області до 6571,3 грн у Київській області. Питома вага інвестицій в основний капітал досягла свого граничного значення (25%) лише у 2007 р., тому можемо стверджувати, що за роки незалежності нашої державі вдалося забезпечити необхідний рівень інвестиційної безпеки лише у 2007 р.

За результатами структурного аналізу інвестиційної діяльності у розрізі основних галузей економіки, який було проведено Е.О. Сірою [6, с. 11], можемо стверджувати, що надзвичайно високою залишається частка фінансово-посередницьких секторів. Основними сферами інвестиційної діяльності впродовж останніх декількох років стали: промисловість (питома вага інвестицій у цю галузь перевищувала 35%), діяльність транспорту і зв'язку (16,1%), операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям (16,8%). Менше приваблювала інвесторів сфера освіти (0,9%). Вкрай низькою інвестиційна активність спостерігається і у сільському господарстві (6,3%), яке вже багато років поспіль вважається пріоритетною галуззю економіки у нашій державі. Останнім часом найбільш динамічно здійснюються інвестиції, пов'язані з нерухомим майном, орендою, інжинірингом, наданням послуг підприємцям, що свідчить про подальше підвищення частки фінансово-посередницької сфери. Проте обсяг вкладених інвестицій навіть у ці сфери національної економіки в сотні разів нижче від їхньої реальної потре-

Таблиця 1

Динаміка інвестицій в основний капітал в Україні у 1990–2011 рр.

Роки	Інвестиції в основний капітал (у фактичних цінах), млрд грн	ВВП (у фактичних цінах), млрд грн	Інвестиції в основний капітал (у співставних цінах 2000 р.), млрд грн	Індекси інвестицій в основний капітал (у співставних цінах), % до 1990 р.	Інвестиції в основний капітал в розрахунку на 1 особу (у співставних цінах), грн	Частка інвестицій в основний капітал у ВВП (у фактичних цінах), %
1990	31,1	-	93,7	101,9	1073,3	-
2000	23,6	170,1	23,6	114,4	283,4	13,9
2005	93,1	441,4	53,2	101,9	664,6	21,1
2006	125,3	544,1	63,4	119,2	797,7	23,0
2007	188,5	720,7	82,2	129,8	1042,1	26,2
2008	233,1	948,1	80,1	97,4	1019,3	24,6
2009	151,8	913,3	45,4	53,8	552,0	16,6
2010	150,7	1085,9	47,4	83,5	461,9	13,9
2011	209,1	1316,6	-	-	-	15,9

Джерело: розраховано авторами за даними: [8]

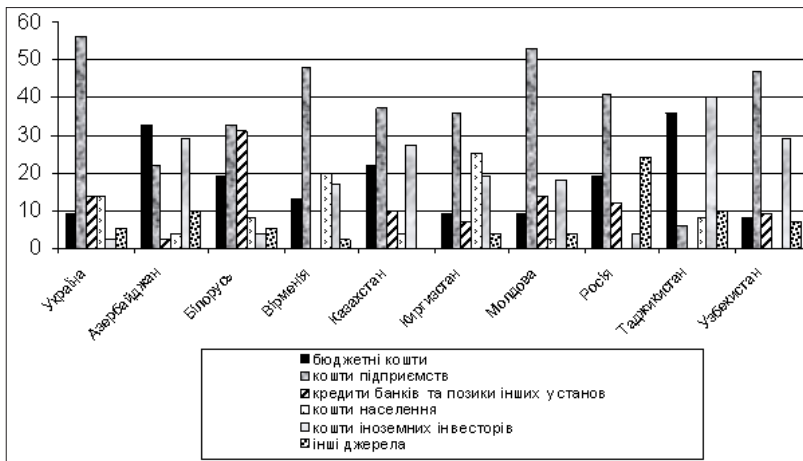

Рис. 2. Структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування у країнах СНД, 2010 р., %

Джерело: [6, с. 12; 7, с. 35]

би. Ще більш складною сьогодні є ситуація у сферах виробничої діяльності, які через постійну нестачу інвестиційних ресурсів опинилися у стані стагнації.

Важливим джерелом фінансування інвестиційних вкладень у розвинених ринкових економіках є заощадження держави, які формуються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. На долю цього джерела, за розрахунками Е.О. Сірої [6, с. 12], припадає близько третини інвестиційних ресурсів країн пострадянського простору (рис. 1).

На основі проведеного аналізу робимо висновок про низьку ефективність використання основного капіталу України та інвестованих у нього коштів, що є наслідком неефективної інвестиційної політики держави. Головним напрямом підвищення ефективності виробництва має стати інноваційний шлях розвитку національної економіки. У той же час підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів стримує їхній дефіцит. Для інноваційного оновлення і використання основного капіталу необхідним є посилення ролі держави як інституційного чинника на ринку капіталу. Основними моментами, на які слід було б звернути увагу, є: висока вартість кредитних ресурсів; надмірна кількість регуляторних актів; високе податкове навантаження; високий рівень інфляції; нерозвинений фондовий ринок тощо. Усунення зазначених проблем потребує застосування цілої низки заходів адміністративного та економічного характеру. Вкрай необхідними є заходи, спрямовані на покращення інвестиційного клімату країни; збалансування структурного розподілу інвестиційних потоків, зокрема збільшення їх частки в сектори з підвищеним рівнем технологічності; збільшення частки інвестицій у реальний сектор економіки і його виробничу сферу, зокрема; збільшення частки інвестицій у довгострокові проекти, що має стимулювати продуктивність праці та зайнятість у країні.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, основний капітал не став визначальним чинником економічного зростання України. Технічний стан основних засобів промислових підприємств є вкрай важким, більшість із цих суб'єктів господарювання використовує фізично і морально застаріле обладнання, що за умов стрімкого розвитку науково-технічного прогресу гальмує розвиток виробництва і підриває конкурентні позиції країни на локальних і міжнародних ринках. Розв'язання цієї проблеми потребує значних інвестиційних ресурсів, яких в Україні сьогодні немає. Основним джерелом фінансування інвестиційної діяльності залишаються власні кошти підприємств та організацій. Незважаючи на всі переваги, дане джерело має низку недоліків, а його обсяги є досить обмеженими для оновлення застарілої

техніко-технологічної бази виробництва. Тому виникає потреба збільшення обсягів інших джерел фінансування інвестицій.

Загалом, проблема стану основних засобів в Україні обумовлюється не лише відсутністю необхідних коштів на їх придбання, але й наявним інвестиційним кліматом. З метою усунення зазначених проблем на макро-рівні мають бути вжиті заходи, спрямовані на покращення інвестиційного клімату країни, збалансування структурного розподілу інвестиційних потоків, збільшення частки інвестицій у реальний сектор та збільшення частки інвестицій у довгострокові проекти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Амоша О. Промислова політика України: концептуальні орієнтири на середньострокову перспективу / О. Амоша, В. Вишневський, Л. Забразька // Економіка України. – 2009. – № 12. – С. 4-13.
- Бланк І.А. Фінансовий менеджмент : навчальний курс / І.А. Бланк. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 656 с.
- Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій : Затверджено наказом № 22 Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.98 // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 1998. – № 7. – С. 18-28.
- Носова О.В. Національна економіка : навчальний посібник / О.В. Носова. – К. : ЦУЛ, 2013. – 512 с.
- Пересада А.А. Фінансові інвестиції : підручник / А.А. Пересада, Ю.М. Коваленко. – К. : КНЕУ, 2006. – 728 с.
- Сіра Е.О. Інвестиції в основний капітал: джерела фінансування та ефективність / Е.О. Сіра // Ефективна економіка. – 2013. – № 10. – С. 8-13.
- Статистичний збірник «Україна та країни СНД, 2010». – К., 2011. – 106 с.
- Статистичний щорічник України за 2012 рік / за ред. О.Г. Осауленко. – К. : Август Трейд, 2013. – 551 с.
- Сухарський В.С. Зовнішньоекономічна діяльність: організація і управління / В.С. Сухарський. – Тернопіль : Астон, 2007. – 494 с.